

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/140348,Traktat-ktory-nie-zadowalal-zadnej-ze-stron.html>
2021-06-24, 22:41

Traktat, który nie zadowalał żadnej ze stron

Umowa podpisana w marcu 1921 r. w Rydze kończyła formalnie wojnę polsko-bolszewicką i ustalała granicę między Polską a Rosją Sowiecką.

„Polska z jednej a Rosja i Ukraina z drugiej strony powodowane pragnieniem położenie kresu wynikłej między nimi wojnie i dążąc do zawarcia, na podstawie podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 roku Umowy o przedwstępnych warunkach pokoju, ostatecznego, trwałego, honorowego i na wzajemnym porozumieniu opartego, postanowiły wszcząć rokowania pokojowe” – czytamy w preambule traktatu pokojowego między Polską a Rosją Sowiecką (formalnie republikami sowieckimi: federacyjną rosyjską oraz ukraińską), podpisanego w Rydze 18 marca 1921 r.

Umowa kończyła wojnę polsko-bolszewicką z lat 1919-1920, lecz zanim ją zawarto, walka toczyła się równolegle na dwóch płaszczyznach: militarnej i dyplomatycznej. Osiągane sukcesy i ponoszone porażki wpływały na próby rokowań pokojowych. Dobrym na to momentem okazał się wrzesień 1920 r., gdy załamały się sowieckie plany podboju Polski, a z drugiej strony Rada Obrony Państwa, Sejm, rząd i polskie społeczeństwo także dążyły do zawarcia pokoju.

Polska delegacja na czele z Janem Dąbskim zameldowała się w Rydze 16 września. Po burzliwych dyskusjach, 12 października 1920 r. delegacje polska i rosyjsko-ukraińska podpisały preliminarza traktatu pokojowego. Rozejm wszedł w życie 18 października o godz. 24, ale obie strony nie były zadowolone z ustalonego przebiegu granicy. Impas w rokowaniach został przełamany w wyniku poufnego spotkania Dąbskiego z sowieckim dyplomatą Adolfem Joffe, które odbyło się w lutym 1921 r. Wypracowany wówczas

1920.
Delegacja
polska na
rozmowy
o
zawiesze
niu broni
i
zawarcie
pokoju z
Rosją
Sowiecką.
Od lewej
siedzą:
Władysław
w Kiernik,
gen.
Mieczysław
w
Kuliński,
Jan
Dąbski,
Stanisław
Grabski,
Leon
Wasilew
ski. Stoją:
Michał
Wichniński
, Witold
Kamienie
cki,
Norbert
Barlicki,
Adam
Mieczkow
ski,
Ludwik
Waszkiew
icz

Ostatnia
strona
traktatu
rydzkiego

konsensus został wyartykułowany w treści traktatu pokojowego, który podpisano 18 marca 1921 r. w Pałacu Czarnogłowców w Rydze.

Pokój ustalił granicę między Polską a Rosją Sowiecką. Biegła ona od Dźwiny na północy, przez Białoruś (Mińsk pozostał po stronie sowieckiej), Polesie, do Zbrucza i Dniestru. Ponadto strony zobowiązały się do nieingerowania w swoje sprawy wewnętrzne i wyrzekły się popierania działalności wymierzonej przeciwko nim.

Istotnym problemem była kwestia finansowa. Strona polska domagała się wypłacenia rekompensaty z tytułu eksploatacji Królestwa Polskiego przez carską Rosję w XIX wieku. Jej wysokość określono na 30 mln rubli w złocie. Należność ta nigdy jednak nie została uregulowana przez Sowietów. Jedynie oddane w zastaw carskie insygnia koronacyjne zostały w późniejszym czasie sprzedane przez władze polskie.

Dodatkowo strona sowiecka zobowiązała się do zwrotu dóbr kulturalnych wywiezionych z Polski po 1772 r., które obejmowały eksponaty muzealne, księgozbiory i archiwalia. Traktat został też uzupełniony o postanowienia pozwalające ludności na wybór miejsca zamieszkania, co stało się prawną podstawą do powrotu sporej liczby repatriantów z Rosji.

26 kwietnia 1921 r. na mocy upoważnienia Sejmu Rzeczypospolitej Naczelnik Państwa Józef Piłsudski ratyfikował traktat. Jego podpisanie zostało z entuzjazmem przyjęte przez polskie społeczeństwo, które było wycieńczone wojnami i kryzysem ekonomicznym.

14 marca 1923 r., na wniosek delegata francuskiego, Rada Ambasadorów podjęła decyzję o uznaniu granicy polsko-rosyjskiej wyznaczonej traktatem ryskim. Decyzję tę sankcjonował dodatkowy protokół do traktatu wersalskiego z 15 marca 1923 r. Datę tę można uznać za zwieńczenie formalnoprawnego uznania granic II RP.

Traktat ryski obowiązywał do 17 września 1939 r., gdy rząd ZSRS jednostronnie uznał, iż postanowienia umowy wygasły. Granica wyznaczona traktatem została zastąpiona nową, wytyczoną na mocy umowy granicznej między Polską a ZSRS z 16 sierpnia 1945 r. Z drobnymi zmianami stanowi ona obecną polską granicę wschodnią.

Tekst Katarzyna Łysak